



Σχολή Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας

Τμήμα Βιοϊατρικών Επιστημών

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία



Παιδαγωγικό τμήμα



Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Επιστήμες της Αγωγής μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και

Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Ο εκσυγχρονισμός της Φρεμπελιανής προσέγγισης στις προκλήσεις του σήμερα.
Μελέτη περίπτωσης- εμπειρική έρευνα.**

POST GRADUATE THESIS

**The modernization of the Froebelian approach to today's challenges. Crediting
study- empirical research.**



ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ/NAME OF STUDENT

Μαρία Εραλίδου

Maria Eralidou

ΟΝΟΜΑ ΕΙΣΗΓΗΤΗ/NAME OF THE SUPERVISOR

Ελένη Μουσένα

Eleni Mousena

ΑΙΓΑΛΕΩ/AIGALEO 2023



Faculty of Health and Caring Professions
Department of Biomedical Sciences
Faculty of Administrative, Financial and Social Sciences
Department of Early Childhood Education and Care



Department of Pedagogy



Inter-Institutional Post Graduate Program
Pedagogy through innovative Technologies and Biomedical approaches

POST GRADUATE THESIS

The modernization of the Froebelian approach to today's challenges. Crediting study- empirical research.

Maria Eralidou

21019

mary.eralidou@gmail.com

FIRST SUPERVISOR

ELENI MOUSENA

SECOND SUPERVISOR

TRYPHANI SIDIROPOULOU

AIGALEO 2023

Επιτροπή εξέτασης

Ημερομηνία εξέτασης: 07 Ιουλίου 2023

Όνόματα εξεταστών

Υπογραφή

1^{ος} Εξεταστής ΕΛΕΝΗ ΜΟΥΣΕΝΑ

2^{ος} Εξεταστής ΤΡΥΦΑΙΝΗ ΣΙΔΗΡΟΠΟΥΛΟΥ

Δήλωση συγγραφέα μεταπτυχιακής εργασίας

Η κάτωθι υπογεγραμμένη ΜΑΡΙΑ ΕΡΑΛΙΔΟΥ του ΓΕΩΡΓΙΟΥ, με αριθμό μητρώου 21019 φοιτήτρια του Διδρυματικού Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Παιδαγωγική μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων των Τμημάτων Βιοϊατρικών Επιστημών/ Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία/Παιδαγωγική τμήμα των Σχολών Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας/Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής και της Ανώτατης Σχολής Παιδαγωγικής και Τεχνολογικής Εκπαίδευσης, δηλώνω ότι: «Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Η Δηλούσα

Ευχαριστίες

Στην παρούσα εργασία, με θέμα «Ο εκσυγχρονισμός της Φρεμπελιανής προσέγγισης στις προκλήσεις του σήμερα. Μελέτη περίπτωσης- εμπειρική έρευνα.», «The modernization of the Froebelian approach to today's challenges. Crediting study- empirical approach» στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος «Επιστήμες της Αγωγής μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων» του ιδρύματος Πανεπιστήμιου Δυτικής Αττικής, θα ήθελα να αποδώσω ευχαριστίες.

Αρχικά, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω από καρδιάς την κ. Ελένη Μουσένα, καθηγήτρια στο τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία από όπου αποφοίτησα τον Φεβρουάριο του 2020. Καθώς επίσης, καθηγήτρια στο Διατμηματικό Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Επιστήμες της Αγωγής μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων». Για την εκπόνηση της Διπλωματικής μου Εργασίας θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω την κ. Τρυφαίνη Σιδηροπούλου, δεύτερη επιβλέπουσα καθηγήτρια της εργασίας, για την υποστήριξη που μου παρείχε σε όλο το διάστημα των σπουδών μου.

Η κ. Ελένη Μουσένα στήριξε την απόφασή μου να πραγματοποιήσω την προπτυχιακή πρακτική άσκηση μέσω του προγράμματος ανταλλαγής φοιτητών της Ευρωπαϊκής Ένωσης Erasmus+. Από την πραγματοποίηση της πρακτικής άσκησης σε χώρα του εξωτερικού αποκόμισα γνώσεις και εμπειρίες οι οποίες με βοηθούν να εμπνευστώ εναλλακτικές πρακτικές στο παιδαγωγικό πρόγραμμα που ακολουθώ σήμερα ως παιδαγωγός προσχολικής αγωγής. Η κ. Μουσένα βρισκόταν σε διαρκή επικοινωνία μαζί μου για τυχόν ζητήματα και προβληματισμούς που προκύπταν, δίνοντας λύσεις και κυρίως ενθάρρυνση στην προσπάθειά μου.

Παράλληλα, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλο το παιδαγωγικό, εκπαιδευτικό και υποστηρικτικό προσωπικό του νηπιαγωγείου όπου πραγματοποίησα την προπτυχιακή μου πρακτική άσκηση στο Εδιμβούργο της Σκωτίας του Ηνωμένου Βασιλείου. Με βοήθησαν να κατανοήσω βιωματικά το παιδαγωγικό πρόγραμμα του Friedrich Froebel δίνοντάς μου την ευκαιρία να είμαι ενεργό μέλος του ημερήσιου παιδαγωγικού προγράμματος.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους ανθρώπους που στάθηκαν δίπλα μου στην προσπάθειά μου για γνώση.

Αφιερώσεις

«Δε γεννιόμαστε με αξίες. Οι αξίες δεν είναι μέρος των βιολογικών μας αποσκευών. Αναπτύσσονται μέσα από τις κοινωνικές μας αλληλεπιδράσεις, στην οικογένεια, στην κοινότητα και στην ευρύτερη κοινωνία στην οποία ζούμε.» (Carolyn Edwards, 2016). Η παρούσα διπλωματική εργασία αφιερώνεται σε όλους τους ανθρώπους που με ήθος και αξίες με βοήθησαν να εξελιχθώ. Είναι σημαντικό να προσφέρεις τη βοήθεια, τις γνώσεις και τη στήριξή σου σε ανθρώπους που προσπαθούν να βελτιώσουν τη ζωή τους και τη ζωή των ανθρώπων που τους περιβάλλει. Σαν μια αλυσίδα που ενώνει τον άνθρωπο με το διπλανό του και δένει όλο το κοινωνικό σύνολο. Η στήριξη και η βοήθεια είναι αξίες που ωφελούν το άτομο ως μονάδα και ως μέλος ενός κοινωνικού συνόλου.

Περίληψη

Σκοπός

Σκοπός της διπλωματικής εργασίας είναι να αναδείξει τις πρωτοπόρες για την εποχή παιδαγωγικές αρχές και τεχνικές του Γερμανού παιδαγωγού Friedrich Froebel αρχές του 18^{ου} αιώνα μέχρι τα μέσα του 19^{ου} αιώνα. Αυτές οι πεποιθήσεις και οι τεχνικές έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην αναγνώριση της παιδικής ηλικίας και της σπουδαιότητας του παιχνιδιού στα πρώτα χρόνια ζωής του ανθρώπου. Επίσης, η παρούσα εργασία θα επιχειρήσει να αναδείξει έναν τρόπο προσέγγισης της φιλοσοφίας του Γερμανού παιδαγωγού σε ένα οργανωμένο πλαίσιο προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης.

Μέθοδος

Η μέθοδος διερεύνησης του θέματος είναι εμπειρική, με την τεχνική της μελέτης περίπτωσης. Οι ενέργειες για την ανάδειξη του θέματος είναι η βιβλιογραφική έρευνα κλασικών, σύγχρονων συγγραμμάτων και άρθρων όπου θα αναλυθούν οι αντιλήψεις και οι τεχνικές της εποχής όπου πρωτοπόρησε ο Friedrich Froebel. Παράλληλα, θα γίνει ανάλυση και μελέτη της περίπτωσης του προσχολικού κέντρου εκπαίδευσης και αγωγής του εξωτερικού (Ηνωμένο Βασίλειο) το οποίο λειτουργούσε με επικυρωμένες στο σήμερα τεχνικές και αντιλήψεις του Friedrich Froebel. Στο συγκεκριμένο προσχολικό κέντρο πραγματοποίησα Πρακτική Άσκηση μέσω του προγράμματος Erasmus+ ως προπτυχιακή φοιτήτρια στη φάση της ολοκλήρωσης των σπουδών μου του πρώτου επιπέδου.

Αποτελέσματα- Συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα που προκύπτουν αναδεικνύουν τις σύγχρονες αντιλήψεις που είχε ο Friedrich Froebel εκείνη την εποχή για την σπουδαιότητα της παιδικής ηλικίας και των μεθόδων διαπαιδαγώγησης των παιδιών. Οι παιδαγωγικές του πρακτικές εφαρμόζονται έως σήμερα με πολλούς υποστηρικτές σε ολόκληρο τον κόσμο. Είναι εμφανές το σημείο όπου οι σύγχρονες απόψεις είναι αντίρροπες με τις αντιλήψεις του Friedrich Froebel απέναντι στην θρησκεία.

Λέξεις κλειδιά: Φρεμπελιανή προσέγγιση, προσχολική αγωγή, παιχνίδι, μάθηση, υλικά.

Abstract

Purpose

The aim of the thesis is to highlight the pioneering pedagogical principles and techniques of the German pedagogue Friedrich Froebel from the early 18th century to the mid-19th century. These beliefs and techniques played an important role in the recognition of childhood and the importance of play in the early years of life. Furthermore, this paper will attempt to highlight a way of approaching the German educator's philosophy in an organized early childhood education and training context.

Method

The method of investigation is empirical, using the case study technique. The actions to highlight the topic are the bibliographic research of classical, contemporary writings and articles where the concepts and techniques of the era where Friedrich Froebel pioneered will be analyzed. At the same time, the case study and analysis of the pre-school education and training centre abroad (United Kingdom) which operated with techniques and concepts of Friedrich Froebel validated today will be carried out. In this pre-school centre I carried out an Internship through the Erasmus+ programme as an undergraduate student in the phase of completing my first level studies.

Results- Discussion

The results and the conclusions that emerge highlight the modern perceptions that Friedrich Froebel had at that time about the importance of childhood and the methods of educating children. His pedagogical practices are still applied today with many supporters all over the world. It is evident where modern views are at odds with Friedrich Froebel's views towards religion.

Key words: Froebelian approach, early childhood education, play, learning, materials.

Περιεχόμενα

Δήλωση περί λογοκλοπής.....	iv
Ευχαριστίες.....	v
Αφιερώσεις.....	vi
Περίληψη- Λέξεις κλειδιά.....	vii
Abstract- Key words.....	viii
Πρόλογος.....	1
Κεφάλαιο 1	
1.1 Αναφορά στις αντιλήψεις για την παιδική ηλικία τον 18 ^ο - 19 ^ο αιώνα.....	2
1.2 Η ζωή του παιδαγωγού Friedrich Froebel.....	4
1.3 Το έργο του Friedrich Froebel.....	6
1.4 Οι σύγχρονες προκλήσεις και η ανάγκη αναθεώρησης της Φρεμπελιανής μεθόδου...8	
Κεφάλαιο 2	
Μεθοδολογία	
2.1. Εμπειρική έρευνα- μελέτη περίπτωσης.....	10
2.2. Εφαρμογή των αντιλήψεων του Friedrich Froebel σε σύγχρονο κέντρο εκπαίδευσης και αγωγής. Οι επιρροές, οι εγκαταστάσεις και ο τρόπος λειτουργίας.....	11
Κεφάλαιο 3	
Παρουσίαση αποτελεσμάτων	15
Κεφάλαιο 4	
Συζήτηση αποτελεσμάτων.....	26
Κεφάλαιο 5	
Συμπεράσματα.....	28
Αναφορές.....	29

Πρόλογος

Οι ιδέες του Friedrich Froebel για τον τρόπο που αντιμετώπιζαν την παιδική ηλικία τέλη του 18^{ου} έως του 19^{ου} αιώνα θεωρούνταν ριζοσπαστικές. Οι αντιλήψεις του για την ύπαρξη ενός κέντρου προσχολικής αγωγής με κατεύθυνση το φυσικό περιβάλλον και τις ανάγκες των παιδιών αποδοκιμάστηκαν μέσα στα χρόνια της προσπάθειάς του για επαναπροσδιορισμό της παιδικής ηλικίας. Εκείνη την εποχή η κοινωνία ωθούσε τα παιδιά ήδη από τα πρώτα επτά έτη της ζωής τους να απασχολούνται στους εργασιακούς χώρους. Στόχευαν στην οικονομική ενίσχυση της οικογένειας και κατ' επέκταση της κοινωνίας.

Ο Friedrich Froebel επηρεασμένος από τη δική του παιδική ηλικία όπου μεγάλωσε με τη λουθηρανική χριστιανική πίστη σε ένα περιβάλλον με μεγάλη δασική έκταση και παραγωγή φυτικών βοτάνων, δημιούργησε αργότερα την έννοια του νηπιακού κήπου. Σε αυτούς τους χώρους τα παιδιά μπορούσαν να χειριστούν και να εξερευνήσουν φυσικά υλικά μέσω του παιχνιδιού. Εκείνη την εποχή η υποστήριξη της σπουδαιότητας του παιχνιδιού στην νεαρή ηλικία ήταν ανύπαρκτη (Kate Hoskins, 2015).

Με το πέρασμα των χρόνων και με σημαντικές ιστορικές αλλαγές της εποχής, οι αντιλήψεις του Friedrich Froebel έβρισκαν ολοένα και περισσότερους υποστηρικτές που εξάπλωναν τις νέες γνώσεις από την Ευρώπη μέχρι και την Αμερική. Κάποιες από τις σημαντικές πεποιθήσεις του Friedrich Froebel που πρωτοπόρησαν στην εποχή του και που ακόμα βασίζονται οι σύγχρονες αρχές εκπαίδευσης είναι η αναγνώριση της παιδικής ηλικίας, η ελευθερία της δράσης καθώς και η αντίληψη πως η μάθηση ξεκινά από το ίδιο το παιδί που μαθητεύει (CONKBAYIR & PASCAL, 2019).

Σε ένα θεσμοθετημένο κέντρο προσχολικής αγωγής και εκπαίδευσης με προσέγγιση τις Φρεμπελιανές αρχές συμμετείχα και βίωσα τις σύγχρονες μεθόδους και πρακτικές του Friedrich Froebel στις οποίες θα αναφερθώ εκτενέστερα στο ερευνητικό μέρος της διπλωματικής εργασίας. Στην εποχή που ζούμε οι αντιλήψεις του Friedrich Froebel έχουν συμβάλει στη διαμόρφωση ενός παιδοκεντρικού προγράμματος εκπαίδευσης και στη συμπερίληψη των φυσικών πόρων στο ημερήσιο πρόγραμμα αγωγής.

Κεφάλαιο 1

1.1 Αναφορά στις αντιλήψεις για την παιδική ηλικία τον 18^ο- 19^ο αιώνα

Αν τοποθετήσουμε τον όρο παιδική ηλικία σε ένα χώρο-χρονικό πλαίσιο θα διαπιστώσουμε ότι η παιδική ηλικία αποκτά διαφορετικά νοήματα ανά τους αιώνες. Οι πολιτισμικές, κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες της κάθε εποχής προσεγγίζουν τον συγκεκριμένο όρο με βάση τα όσα έχουν μελετηθεί και κατανοηθεί ως εκείνη την εποχή. Ο Φίλιπ Άριές (Philippe Ariès), Γάλλος ιστορικός που μελέτησε την παιδική ηλικία, υποστήριξε πως στην εποχή του Μεσαίωνα η κοινωνία δε διαχώριζε τα παιδιά από τους ενήλικες. Από την στιγμή που το παιδί μπορούσε να κάνει βήματα ανεξαρτησίας όπως για παράδειγμα να φάει μόνο του και να αλλάξει τα ρούχα του, μπορούσε να αναλάβει ευθύνες σε διάφορα πλαίσια όπως η οικογένεια και το εργασιακό περιβάλλον.

Με την εκβιομηχάνιση της Ελλάδας το 1870 ένα μεγάλο ποσοστό μικρής ηλικίας αγοριών και κοριτσιών εργάζονταν στον χώρο της βιομηχανίας για ένα ημερήσιο μισθό κάτω από συνθήκες κακοποίησης και ντροπής. Τα νεαρά παιδιά μετακινούνταν είτε από αγροτικές περιοχές προς τα μεγάλα αστικά κέντρα είτε μετανάστευαν εκτός Ελλάδας για να βρουν εργασία σε βιομηχανικούς χώρους. Το παιδί αποτελούσε σημαντικό και αναπόσπαστο κομμάτι της βιομηχανικής οικονομίας. Αυτό συνέβαινε διότι τα παιδιά αποτελούσαν φθηνά εργατικά χέρια με υψηλή αποδοτικότητα λόγω της νεανικής αντοχής. Φυσικά, οι συνθήκες αυτές δημιουργούσαν σωματική καταπόνηση, προβλήματα υγείας και σοβαρά ζητήματα στον ψυχισμό και στην συμπεριφορά του παιδιού. Τα παιδιά καλούνταν να δουλεύουν πάνω από δώδεκα (12) ώρες την ημέρα, να μετακινούν βαριά φορτία με το σώμα τους, να εισπνέουν βλαβερές ουσίες, να ορθοστατούν πολλές ώρες και να επαναλαμβάνουν έντονες σωματικές κινήσεις. Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως οι ίδιοι οι γονείς ωθούσαν τα παιδιά τους στους εργασιακούς χώρους καθώς ήταν κοινωνικά αποδεκτό να συμβεί αυτό. Οι συνθήκες διαβίωσης ήταν τόσο σκληρές που η εμπλοκή των παιδιών στην εργασία θα συνείσφερε στην οικονομική ενίσχυση του νοικοκυριού (Νόβα-Καλτσούνη, 2010). Εργάζονταν σε χωράφια και αγρούς, ως υπηρέτες σε σπίτια πλουσίων και σε ανθρακωρυχεία. Οι αγροτικές οικογένειες ωθούν τα μικρά παιδιά να δουλεύουν είτε στα χωράφια τους είτε στα κτήματα άλλων για λίγα μόνο χρήματα. Ανάλογα με την ηλικία και το φύλο του παιδιού κατανέμονται και οι εργασίες σύμφωνα με τις πεποιθήσεις της εποχής. Για παράδειγμα, τα αγόρια αναλαμβάνουν πιο βαριές και σκληρές δουλειές λόγω της σωματικής δύναμης όπως είναι οι γεωργικές εργασίες και το ναυτικό. Τα κορίτσια ασχολούνταν με την αγροτική ζωή, το νοικοκυριό, με μικρές εργασίες και με τέχνες

του σπιτιού όπως η ραπτική. Ήταν υποχρέωση της μητέρας να μεταδίδει την οικοκυρική τέχνη στα νεαρά κορίτσια. Τόσο για να αντικαταστήσει την εργαζόμενη μητέρα τις ώρες που έλειπε από το σπίτι όσο και για την προετοιμασία της ως παντρεμένη γυναίκα. Μόνο τα παιδιά των πλουσίων μπορούσαν να δεχτούν εκπαίδευση όπως είναι ο χορός, η μουσική, το τραγούδι και το κέντημα. Ουσιαστικά, η εκπαίδευση που δέχονταν αφορούσε την καλλιτεχνική μάθηση. Τα φτωχά παιδιά θυσίαζαν την υπόληψή τους, την σωματική τους ακεραιότητα, την τιμή και την αξιοπρέπειά τους για ένα κομμάτι ψωμί. Λόγω της έλλειψης νομοθετικής προστασίας, χωρίς κανέναν ηθικό και νομικό φραγμό η κατάσταση γινόταν ολοένα και χειρότερη. Τα παιδιά γίνονταν έρμαιο στα χέρια όσων είχαν οικονομική επιφάνεια. Εργάζονταν αφενός για να βιοποριστούν τα ίδια και οι οικογένειές τους αφετέρου για να δημιουργήσουν προίκα που ήταν απαραίτητη για να δημιουργήσουν τη δική τους οικογένεια. Το παιχνίδι, η εκπαίδευση και ο ελεύθερος χρόνος θεωρούνταν περιττές διαδικασίες έως και απαγορευτικές. Η ενασχόληση με την προσωπική και πνευματική καλλιέργεια θεωρούνταν προνόμιο των ολίγων καθώς ήταν δείγματα πολυτέλειας. Κύριο μέλημά τους ήταν να δουλέψουν για να έχουν να φάνε. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αυξηθεί ο αριθμός των θανάτων της νεαρής ηλικίας από 6 έως 15 ετών είτε λόγω εργατικών ατυχημάτων είτε λόγω αυτοκτονιών από την ψυχολογική πίεση που ασκούσαν στα μικρά παιδιά.

Από τον 19^ο αιώνα η παιδική ηλικία ξεκινά να εμφανίζει χαρακτηριστικά της σημερινής εποχής. Ξεκινά η υποχρεωτική εκπαίδευση στην Ευρώπη και ορίζεται το κατώτερο όριο ηλικίας στους εργασιακούς χώρους. Παράλληλα, πολλοί είναι εκείνοι που αμφισβητούν τα οφέλη της εκπαίδευσης και της μάθησης. Θεωρούσαν πως ο άνθρωπος δεν χρειάζεται το εκπαιδευτικό σύστημα ούτε και την μόρφωση του πνεύματός τους καθώς δεν θα τους παρέχουν τα προς το ζην. Το 1890 γίνεται η πρώτη γραπτή διατύπωση για τη θέσπιση μέτρων και νόμων για τα εργατικά δικαιώματα ανηλίκων, για τις συνθήκες εργασίας καθώς και για τον χρόνο εβδομαδιαίας εργασίας. Χρειάστηκαν αρκετά χρόνια και αμέτρητοι αγώνες για να καθιερωθούν βάσεις και πυλώνες για την εκπαίδευση και τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Πολλοί υποστηρικτές για την αναγνώριση των δικαιωμάτων των παιδιών στην εκπαίδευση συνέβαλαν να δημιουργηθεί ένα ασφαλές πλαίσιο για την ανάπτυξη και εξέλιξη των παιδιών. Ένας από αυτούς τους υποστηρικτές ήταν και ο Φρίντριχ Φρόεμπελ (Friedrich Wilhelm August Froebel) (Καραγιάννη, 1992).

1.2 Η ζωή του παιδαγωγού Friedrich Froebel

Το 1782 στην πόλη Oberweissbach της Γερμανίας γεννήθηκε ο σπουδαίος παιδαγωγός Friedrich Froebel. Το Oberweissbach, που βρίσκεται στο δάσος της Θουριγγίας, ήταν ένα χωριό όπου οι κάτοικοι καλλιεργούσαν βότανα, σαπούνια, αλοιφές και πολλά άλλα προϊόντα με τις πρώτες ύλες που αντλούσαν από το πλούσιο φυσικό τους περιβάλλον. Μεγαλωμένος σε αυτό το φυσικό περιβάλλον και βιώνοντας κρίσιμες για τη ζωή του στιγμές, ο Friedrich Froebel δημιούργησε ένα σπουδαίο έργο βασισμένο στις παιδικές του αναμνήσεις και στις εκπαιδεύσεις που έλαβε σε όλη τη διάρκεια της ζωής του. Σε μικρή ηλικία βίωσε την απώλεια της μητέρας του. Ήταν ένα γεγονός που τον σημάδεψε καθώς δεν έλαβε τη μητρική αγκαλιά, φροντίδα και στοργή. Ο πατέρας του ήταν πάστορας της ορθόδοξης λιθουανικής ενορίας στο πριγκιπάτο του Schwarzburg- Rudolstadt. Ο F.Froebel βίωσε την οικογενειακή θalπωρή μέσα από τη φροντίδα των αδερφών του. Στην ηλικία των δεκαπέντε (15) ετών ξεκίνησε να μαθητεύει και να εργάζεται σε δουλειές όπου το βασικό πλαίσιο ήταν το φυσικό περιβάλλον. Για παράδειγμα, εργάστηκε ως δασονόμος, δασοφύλακας και ως βοηθός επιστάτη σε ένα αγρόκτημα. Οι δυσκολίες που αντιμετώπιζε στο πρώιμο στάδιο της ανάπτυξής του και το φυσικό περιβάλλον όπου έζησε και μεγάλωσε ήταν ερεθίσματα που τον βοήθησαν να δημιουργήσει ορισμένα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του. Είχε μεγάλο ενδιαφέρον για τους οικογενειακούς δεσμούς καθώς είχε βαθιά σχέση με τα αδέρφια του. Επιπροσθέτως, λάτρευε τη φύση, τα αγαθά που έβρισκε μέσα σε αυτήν και τη γαλήνη που δημιουργούσε στην ψυχή του. Μετέπειτα, ο F. Froebel ασχολήθηκε και με άλλες επιστήμες όπως είναι οι φυσικές επιστήμες, τα μαθηματικά, η αρχιτεκτονική και η φιλοσοφία. Μεγαλύτερο ενδιαφέρον έδειξε για την επιστήμη της παιδαγωγικής όπου μέχρι το τέλος της ζωής του, το 1852, αφιερώθηκε και άφησε την παρακαταθήκη του. Καθ' όλη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής του πορείας ταξίδεψε σε πολλά και διάφορα μέρη με σκοπό να γνωρίσει μελετητές της αγωγής και για να διευρύνει τις γνώσεις του στην επιστήμη της παιδαγωγικής. Επηρεάστηκε και θαύμασε αρκετά τον Ελβετό παιδαγωγό Γιόχαν Χάινριχ Πεσταλότσι.

Το 1816 σε μια μικρή πόλη της Θουριγγίας, στο Keilhau, δημιούργησε ένα μικρό ιδιωτικό σχολείο όπου οι μαθητές ήταν ενεργά μέλη μιας κοινοτικής ομάδας. Το πλαίσιο όπου ήταν δομημένο το εκπαιδευτικό σύστημα του F. Froebel ήταν βασισμένο στην ζωή της οικογενειακής πρακτικής. Μέσα σε ένα κλίμα αποδοχής, αλληλεγγύης και σεβασμού απέναντι στην ανθρώπινη οντότητα το εκπαιδευτικό του σύστημα στόχευε στην ηθική και θρησκευτική αγωγή. Παράλληλα, η ενεργή συμμετοχή των μαθητών σε ρόλους εργασίας και παραγωγής

στόχευε στην συνεισφορά της οικογενειακής και κοινοτικής ζωής. Δεν ήταν ένα τυπικό σχολείο όπου η γνώση του μαθητή εξαρτάται από τη θεωρητική μετάδοση του δασκάλου. Αλλά ένα σχολείο όπου ο μαθητής μέσα από τις πρακτικές που ασκούσε και τις γνώσεις που αποκτούσε φρόντιζε την πνευματική και εκπαιδευτική του διάπλαση. Υποστήριζε πως για να υπάρχει ολιστική εξέλιξη στην ανθρώπινη οντότητα θα πρέπει στο περιβάλλον όπου ζει και αναπτύσσεται να έχει ενεργό ρόλο. Για το λόγο αυτό δημιούργησε ένα σχολείο με οικογενειακή ατμόσφαιρα ώστε οι μαθητές να νιώθουν ασφάλεια, αποδοχή και ελεύθεροι να πάρουν πρωτοβουλία και να ενεργήσουν. Ήταν ένας τρόπος να βιώσουν οι μαθητές την οικογενειακή γαλήνη που αργότερα θα δημιουργήσουν μόνοι τους. Παράλληλα, το σχολείο περιλάμβανε και ένα μικρό αγρόκτημα όπου οι μαθητές εκπαιδευόνταν σε γεωργικές εργασίες και καλλιεργούσαν τα δικά τους προϊόντα με σκοπό να καλύψουν τις ανάγκες της κοινότητάς τους και κατ' επέκταση τις δικές τους. Το σχολείο του F. Froebel παρά την άνθιση που αποκόμισε μέσα στα χρόνια, το 1829 είχε φτάσει στην παρακμή του με τον ίδιο να χάνει τη διεύθυνση του σχολείου.

Το 1840, ο F. Froebel ιδρύει τον κήπο των παιδιών « Kindergarten» στρέφοντας έτσι την προσοχή του στην αγωγή των νηπίων. Πίστευε ότι τα παιδιά ήδη από το πρώιμο στάδιο ανάπτυξής τους έχουν μοναδικές ανάγκες και δεξιότητες. Καθήκον του ενήλικα φροντιστή είναι να βοηθήσει το παιδί να εκμαιεύσει τις εσωτερικές του δεξιότητες με σκοπό να εξελιχθεί πνευματικά, σωματικά και κοινωνικά. Το σχολείο οφείλει να βοηθήσει το παιδί να δει πολλές πτυχές του εαυτού του δημιουργώντας προγράμματα με αθλήματα, γεωργικές εργασίες και κοινωνικές συνεισφορές. Στον νηπιακό κήπο του F. Froebel είναι απαραίτητη η ύπαρξη κήπου καθώς το παιδί έρχεται κοντά στη φύση και με αυτόν τον τρόπο μπορεί να αναπνέει καθαρό αέρα, να τρέχει και να γυμνάζεται με σκοπό την σωματική του υγεία. Η φύση είναι το σπουδαιότερο βιβλίο γεμάτο γνώσεις και εμπειρία. Η παρατήρηση και η εξερεύνηση της φύσης μας δίνει πληροφορίες φυσικής, γεωμετρίας, μαθηματικών και άλλων θετικών επιστημών. Φυσικά, για τη δημιουργία των νηπιακών κήπων ο F. Froebel επηρεάστηκε από τα δικά του παιδικά χρόνια και βιώματα. Από την οικογενειακή αγάπη που δέχτηκε από τα αδέρφια του και το πλούσιο φυσικό περιβάλλον όπου μεγάλωσε και εργάστηκε για κάποια χρόνια. Τέλος, φρόντισε το 1837 να ιδρύσει ακόμη ένα κέντρο διδασκαλίας για τους παιδαγωγούς των φρεμπελιανών ιδρυμάτων του. Για πολιτικούς λόγους το κέντρο και τα ιδρύματα του F. Froebel έκλεισαν όμως οι υποστηρικτές της παιδαγωγικής του προσέγγισης

συνέχιζαν να μεταδίδουν τη φιλοσοφία πίσω βρίσκεται πίσω από αυτές τις πρακτικές (Aspin, 2007).

1.3 Το έργο του Friedrich Froebel

Ο F. Froebel αποτελεί έναν από τους σπουδαιότερους μελετητές της παιδικής ηλικίας και πρωτοπόρο στις παιδαγωγικές πρακτικές με τη δημιουργία συστημάτων και υλικών στο χώρο της εκπαίδευσης. Οι ιδέες και οι εφαρμογές του επηρέασαν τις αντιλήψεις εκείνης της εποχής και καθόρισαν το νεότερο παιδαγωγικό σύστημα που ακολουθούμε έως και σήμερα. Ουσιαστικά, υλοποίησε ένα πρώιμο σύστημα εκπαίδευσης και αγωγής με κατεύθυνση την ολόπλευρη εξέλιξη του παιδιού ως άτομο και ως μέλος ενός κοινωνικού συνόλου. Ίδρυσε κέντρα επιμόρφωσης παιδαγωγών στο Φρεμπελιανό σύστημα και δημιούργησε υλικά κατάλληλα για τη βρεφική και νηπιακή ηλικία.

Ο F. Froebel πίστευε πως για να μπορέσει το παιδί να κατακτήσει τη γνώση, δηλαδή να κατανοήσει την έννοια ενός ερεθίσματος, θα πρέπει πρώτα να ενεργήσει αυτοβούλως πάνω στο ερέθισμα. Η θεωρητική αποστήθιση είναι παροδική και ημιτελής. Υποστήριζε πως η γνώση θα πολλαπλασιαστεί όταν το παιδί καλείται να χρησιμοποιήσει όλες του τις αισθήσεις ώστε να τον βοηθήσουν να κρατήσει το ενδιαφέρον του αμείωτο. Όπως για παράδειγμα, να δημιουργήσει μια αρχική εντύπωση για το ερέθισμα, να το αναπαραστήσει στην φαντασία του, να αποκτήσει προσωπική δραστηριότητα και να αισθανθεί το βίωμα της κινητικής του δράσης. Λόγω της έμφυτης ανάγκης των παιδιών για κινητική δράση και εξερεύνηση στην νηπιακή ηλικία, υποστήριζε πως είναι η σωστότερη περίοδος στο αναπτυξιακό τους στάδιο για εκπαίδευση. Για το λόγο αυτό δημιούργησε τον νηπιακό κήπο, ένα οργανωμένο πλαίσιο εκπαίδευσης των μικρών παιδιών που θα αναπτυχθούν σωματικά και πνευματικά. Το Φρεμπελιανό σύστημα στηρίζεται στην μορφωτική αξία του παιχνιδιού, για το λόγο αυτό ο F. Froebel συμπεριέλαβε στο παιδαγωγικό του πρόγραμμα τα «δώρα» και τις «εργασίες» τα οποία δημιούργησε ο ίδιος. Μέσω του παιχνιδιού ο F. Froebel υποστήριζε ότι το παιδί μπορεί να εκφραστεί ελεύθερα, να εξελιχθεί νοητικά και σωματικά, να ανακαλύψει τις δυνατότητές του και να ενισχύσει την επιθυμία του για γνώση και ενέργεια. Κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού το παιδί κάνει ερωτήσεις και προσπαθεί να βρει τις απαντήσεις, επεξεργάζεται υλικά, χρησιμοποιεί θετική σκέψη για να βρει το αποτέλεσμα, μιμείται συμπεριφορές και αντιλήψεις, ενισχύει τη σωματική του διάπλαση και εξωτερικεύει τα συναισθήματά του. Για να ενισχύσει το παιχνίδι των παιδιών ο F. Froebel τους έδινε υλικά για να τα επεξεργαστούν

προερχόμενα από το φυσικό περιβάλλον. Όπως είναι για παράδειγμα, το χώμα, φύλλα, ξύλα, πέτρες, κορμούς, ρίζες. Η βαθιά σχέση αγάπης που είχε για το περιβάλλον του έδωσε έμπνευση για να χρησιμοποιήσει τα φυσικά υλικά ως διδακτικό υλικό. Μέσα από τις συζητήσεις και την ελεύθερη χρήση των φυσικών υλικών μπορούσε να εισάγει μαθηματικές και φυσικές έννοιες στο παιδαγωγικό πρόγραμμα με έναν πιο αποδοτικό τρόπο. Για να ενισχύσει τις παιδαγωγικές πρακτικές δημιούργησε τα «δώρα» τα οποία ήταν επτά (7) κουτιά όπου μέσα περιείχαν διάφορα αντικείμενα και ήταν φτιαγμένα κυρίως από ξύλο και κάποια από ύφασμα. Μια ερμηνεία για την ονομασία που τους έδωσε είναι για να αισθάνονται τα παιδιά ότι τους δόθηκαν δώρα για να παίξουν. Αυτά τα δώρα ήταν κατασκευασμένα από φυσικά υλικά σε διάφορα μεγέθη, σχήματα, χρώματα, ποσότητες και ιδιότητες. Αποτελούνταν από σφαίρες, κύβους, κυλίνδρους και επίπεδα σχήματα. Με βάση το ηλικιακό στάδιο ανάπτυξης του παιδιού, του δίνονταν και τα κατάλληλα δώρα για να απασχοληθεί μαθαίνοντας μαθηματικές έννοιες, γεωμετρία και φυσική (Liebschner, 2006).

Μια επιπλέον μέθοδο που ακολουθούσε ο F. Froebel στην παιδαγωγική πρακτική ήταν οι εξασκήσεις του χεριού και του σώματος για την προετοιμασία του παιδιού στη γραφή. Αυτές ήταν οι «εργασίες» όπως τις αποκαλούσε ο ίδιος. Τα παιδιά καλούνταν να ενεργήσουν με αυτές τις τεχνικές με σκοπό και να γνωρίσουν την κάθε τέχνη και να βελτιώσουν την λεπτή κινητικότητα των δαχτύλων. Εξασκούσαν στην ραπτική και το κέντημα, στην ιχνογραφία και τη ζωγραφική, στις κατασκευές με πηλό και άμμο. Συμπλήρωνε το παιδαγωγικό πρόγραμμα με ρυθμικά και κινητικά παιχνίδια, με τραγούδια και μουσική καθώς επίσης με αφηγήσεις ιστοριών και παραμυθιών.

Για τον F. Froebel η μάθηση μπορούσε να επιτευχθεί μόνο μέσα από το παιχνίδι και την ενεργή συμμετοχή του παιδιού. Η παθητική μάθηση δεν είναι ουσιαστική και δημιουργεί αποστάσεις μεταξύ του δασκάλου και του μαθητή. Η ενεργή συμμετοχή του παιδιού προκύπτει μέσα από συνεργασία, διάλογο, ελευθερία στις πρωτοβουλίες, αποδοχή και κατανόηση. Ο δάσκαλος δεν είναι απλά ένα μέσο μετάδοσης της γνώσης αλλά ένας υποστηρικτής και υποκινητής των ερεθισμάτων που θα δεχτεί και θα επεξεργαστεί ο μαθητής. Δημιουργώντας αυτό το σύστημα εκπαίδευσης εκείνη την εποχή ο F. Froebel άνοιξε το δρόμο για ένα παιδοκεντρικό και σύγχρονο τρόπο εκπαίδευσης που χρησιμοποιούσε έως και σήμερα. Ένα σύστημα όπου το παιδί θα αισθανθεί ασφάλεια όπως το οικογενειακό του περιβάλλον, θα χρησιμοποιήσει φυσικά υλικά από το περιβάλλον με σεβασμό, θα ενεργήσει παίρνοντας πρωτοβουλίες και θα καλλιεργηθεί ολόπλευρα. Σε αυτό το σπουδαίο έργο που δημιούργησε

ο F. Froebel έχει πολλούς υποστηρικτές παγκοσμίως και πολλά εκπαιδευτικά ιδρύματα που ακολουθούν αυτές τις πρακτικές (Best, 2016).

1.4 Οι σύγχρονες προκλήσεις και η ανάγκη αναθεώρησης της Φρεμπελιανής μεθόδου

Τον 19^ο αιώνα οι απόψεις του F. Froebel για την σπουδαιότητα του παιχνιδιού θεωρούνταν ριζοσπαστικές. Για εκείνη την εποχή που δεν αναγνώριζαν την παιδική ηλικία ως ορόσημο της ανθρώπινης ζωής ήταν αδιανόητο να δεχτούν το παιχνίδι ως την υψηλότερη μορφή μάθησης για τα βρέφη και τα νήπια. Οι γονείς έδιναν όλη τους την προσοχή στον τρόπο που θα βιοποριστούν και όχι στον τρόπο που θα γαλουχήσουν τα παιδιά τους. Ο F. Froebel δημιουργώντας ένα εκπαιδευτικό και παιδαγωγικό κέντρο στόχευε να αλλάξει την αντίληψη και νοοτροπία της κοινωνίας σχετικά με την αντιμετώπιση που είχαν προς τα παιδιά και την διαπαιδαγώγηση τους. Μετέπειτα, υποστήριζε πως για να υπάρξει ένα περιβάλλον ολοκληρωμένο που να καλύπτει τις γνωστικές και συναισθηματικές ανάγκες των παιδιών θα πρέπει να δομηθεί πάνω στις συνεργατικές σχέσεις των γονέων με τους παιδαγωγούς. Στην σύγχρονη εποχή είναι επιθυμητή, δεδομένη και επιτακτική η συμμετοχή των γονιών καθώς διαδραματίζουν τον σημαντικότερο ρόλο στην αγωγή και την ανάπτυξη των παιδιών (Maciver, 2013).

Η φροντίδα του γονέα έχει μεγάλο αντίκτυπο στον ψυχισμό του παιδιού, καθώς επίσης στις αντιλήψεις, στις συμπεριφορές και στις ενέργειές του. Ο γονιός φροντίζοντας το παιδί αφενός το επηρεάζει συμπεριφοριστικά αφετέρου μπορεί να καταλάβει καλύτερα τον εσωτερικό του κόσμο. Οι γονείς μπορούν να δώσουν σημαντικές πληροφορίες στους παιδαγωγούς όσον αφορά τη συμπεριφορά των παιδιών. Τις πληροφορίες αυτές οι παιδαγωγοί τις χρησιμοποιούν ως επιπλέον δεδομένα με σκοπό τη δημιουργία ευνοϊκότερης συνθήκης για το αναπτυσσόμενο άτομο. Επομένως, είναι επιβεβλημένη η συνεργασία αυτών των δυο παραγόντων στη ζωή του παιδιού (CONKBAYIR & PASCAL, 2019).

Παράλληλα, ο F. Froebel υποστήριζε πως ο παιδαγωγός για να προάγει την εξέλιξη των παιδιών οφείλει να ρυθμίσει και να διαμορφώσει τους χώρους αγωγής και εκπαίδευσης με τρόπο που να διεγείρουν το παιδί να ενεργήσει και να εξερευνήσει. Η διαρρύθμιση αφορά τους εξωτερικούς αλλά και τους εξωτερικούς χώρους με σκοπό να διευκολύνουν την μάθηση. Ο χώρος να είναι κατάλληλα φτιαγμένος ώστε να απορροφά τυχόν αρνητικές συμπεριφορές των παιδιών και να ενισχύει την επιθυμία των παιδιών για εξερεύνηση και κατ' επέκταση για

μάθηση. Μέσω της στάσης αυτής ο παιδαγωγός μπορεί να παρατηρήσει το παιδί, να το ενθαρρύνει ώστε να εμβαθύνει στον στόχο του, να σκεφτεί εμπειρικά και να έρθει πιο κοντά στο συναίσθημά του. Η διαμόρφωση του εξωτερικού συνδυαστικά με τον εσωτερικό χώρο εκπαίδευσης και η χρήση υλικών αποτελεί μια σύγχρονη πρόκληση καθώς απαιτεί εξισορρόπηση της ελεύθερης πρωτοβουλίας με την οργανωμένη δράση.

Επηρεασμένος από τις παιδαγωγικές αξίες του Γιόχαν Χάινριχ Πεσταλότσι (*Johann Heinrich Pestalozzi*) και του Ζαν- Ζακ Ρουσσώ (*Jean-Jacques Rousseau*) και από τα ίδια τα παιδικά του βιώματα, ο F. Froebel υποστήριζε πως το φυσικό περιβάλλον και τα υλικά που βρίσκουμε μέσα σε αυτό ενισχύει τις μεθόδους εκπαίδευσης. Μέσα στο περιβάλλον το παιδί απελευθερώνεται ψυχικά, έρχεται πιο κοντά στον δημιουργό της φύσης, τον Θεό, διερωτάται για τον κόσμο γύρω του και φτάνει στην γνώση με την έρευνα. Στα σύγχρονα κέντρα αγωγής και εκπαίδευσης γίνεται προσπάθεια να εντάξουν τους χώρους του φυσικού περιβάλλοντος στις διαδικασίες μάθησης. Εξαιτίας του σύγχρονου και γρήγορου ρυθμού ζωής, τα παιδιά του 20^{ου} αιώνα έχουν απομακρυνθεί από αυτόν τον τρόπο ζωής είτε διότι ο κόσμος γύρω τους είναι επηρεασμένος από τεχνολογικές μεθόδους όπως ηλεκτρονικές συσκευές. Είτε διότι η ανάγκη των γονιών για υπέρ προστασία περιορίζει σημαντικά περιβαλλοντικά ερεθίσματα που θα μπορούσαν να λάβουν τα παιδιά. Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως ο F. Froebel ήταν ένας αρκετά θρησκευόμενος άνθρωπος με βαθιές θρησκευτικές πεποιθήσεις. Την αγάπη του για το φυσικό περιβάλλον την είχε εναποθέσει στο δημιούργημα του Θεού. Για τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις και τη σύνδεσή τους με το φυσικό περιβάλλον ο Froebel έγινε δέκτης αρνητικής κριτικής και αποδοκιμάστηκε έντονα. Στην σύγχρονη εποχή του 20^{ου} αιώνα η σύνδεση του φυσικού περιβάλλοντος με τη θεϊκή δύναμη και συμμετοχή έρχονται σε σύγκρουση με τις δημοκρατικές πεποιθήσεις. Πιο συγκεκριμένα, η διαφορετικότητα του ατόμου ως προς το θρησκευτικό υπόβαθρο συγκριτικά με την ελεύθερη πρωτοβουλία του ατόμου έχουν αντίρροπες κατευθύνσεις. Ένας άνθρωπος που δεν έχει τις ίδιες θρησκευτικές αντιλήψεις αλλά έχει την ίδια ανάγκη για βιωματική μάθηση μέσω του περιβάλλοντος (Smith, 2007).

Παρόμοιες ενστάσεις είχαν οι μη υποστηρικτές της φρεμπελιανής μεθόδου υποστηρίζοντας πως οι εφευρέσεις του Froebel, τα «δώρα», αποτελούσαν ένα «άκαμπτο» και «γεωμετρικό» παιδαγωγικό σύστημα. Κυρίως γιατί προσεγγίζουν μόνο έναν στόχο, την γεωμετρικοποίηση της σκέψης και δευτερευόντων γιατί περιορίζεται η ελεύθερη πρωτοβουλία στην χρήση (Stefan Bauernschuster, 2014).

Κεφάλαιο 2

2.1. Εμπειρική έρευνα- μελέτη περίπτωσης

Στην παρούσα διπλωματική εργασία επιχειρείται να σκιαγραφηθούν γεγονότα που καταγράφηκαν κατά την εξέλιξη της προσωπικής μου εμπειρικής έρευνας. Σε αυτό το κεφάλαιο θα γίνει αναφορά στην προσπάθεια καταγραφής πραγματικών γεγονότων και εμπειριών σε ένα οργανωμένο πλαίσιο εκπαίδευσης και αγωγής. Αποτελεί μια έρευνα μελέτη περίπτωσης που αποσκοπεί στην επαλήθευση και ενίσχυση των αντιλήψεων σχετικά με τον τρόπο εκμάθησης των παιδιών που βασίζεται στις παιδαγωγικές απόψεις του F. Froebel. Η παρούσα μελέτη περίπτωσης βασίζεται σε ένα πραγματικό πλαίσιο, με αληθινά γεγονότα και πρόσωπα. Δεν αποτελεί μια θεωρητική αναφορά που προσεγγίζει τις παιδαγωγικές πεποιθήσεις του F. Froebel. Οι δυνατότητες που μας δίνει μια έρευνα μελέτη περίπτωσης στην συγκεκριμένη προσπάθεια είναι πολλές.

Αρχικά, γίνεται καταγραφή πραγματικών καταστάσεων και συνθηκών σε ένα χρονικό πλαίσιο. Επιπλέον, ο τρόπος που συνδυάζεται η θεωρία του F. Froebel με την πράξη στο εκπαιδευτικό κέντρο που ακολουθεί τις παιδαγωγικές του αρχές, μας δίνει πιο έγκυρα αποτελέσματα και άμεσα κατανοητά. Παράλληλα, δίνει τη δυνατότητα να καταγραφούν οι σκέψεις, τα συναισθήματα, τα βιώματα και η γενικότερη περιγραφή σε πρώτο πλάνο και με άμεσο τρόπο. Τέλος, επικεντρώνεται στα θετικά αποτελέσματα του συνόλου της ομάδας που εμπλέκεται στην μελέτη περίπτωσης (LOUIS COHEN, 2008). Στην συγκεκριμένη μελέτη περίπτωσης είναι σημαντικό να αναφερθεί πως δε γίνεται διάκριση καταγραφής επιλεκτικών γεγονότων αλλά μια συνολική και συστηματική καταγραφή του δομημένου πλαισίου, καθώς επίσης, των αντιδράσεων και συμπεριφορών των παιδιών στα ερεθίσματα που δέχονταν με βάση το Φρεμπελιανό πλαίσιο διαπαιδαγώγησης. Η εμπειρική έρευνα πραγματοποιήθηκε σε ένα σύγχρονο και οργανωμένο πλαίσιο εκπαίδευσης και αγωγής που έχει έδρα την πρωτεύουσα της Σκωτίας, το Εδιμβούργο, στο Ηνωμένο Βασίλειο. Φιλοξενήθηκα σε αυτόν τον χώρο ως εκπαιδευόμενη παιδαγωγός προσχολικής ηλικίας και εξασκήθηκα στις παιδαγωγικές μεθόδους του F. Froebel. Με κατεύθυνση τον τρόπο που μαθαίνουν τα παιδιά, της οργάνωσης του χώρου, των προωθητικών ερεθισμάτων, την επιλογή του περιβάλλοντος και των υλικών που διέπουν την παιδαγωγική αρχή του F. Froebel, κλήθηκα να ανταποκριθώ στις απαιτήσεις του νηπιαγωγείου και να βιώσω τον τρόπο εκμάθησης που πρεσβεύει η Φρεμπελιανή μέθοδος.

2.2. Εφαρμογή των αντιλήψεων του Friedrich Froebel σε σύγχρονο κέντρο εκπαίδευσης και αγωγής. Οι επιρροές, οι εγκαταστάσεις και ο τρόπος λειτουργίας

Το νηπιακό κέντρο όπου πραγματοποίησα την προπτυχιακή πρακτική άσκηση ως εκπαιδευόμενη παιδαγωγός, στο Εδιμβούργο της Σκωτίας, πρεσβεύει κυρίως τις αντιλήψεις και τις μεθόδους του παιδαγωγού Friedrich Froebel. Όμως, είναι σημαντικό να αναφερθεί, καθώς υπάρχουν και αντίστοιχες επιγραφές στην είσοδο του νηπιακού κέντρου, πως έχουν δεχτεί επιρροές και από άλλους φιλοσόφους, ψυχολόγους και παιδαγωγούς που έχουν κοινές ή και αντίστοιχες πρακτικές προσεγγίσεις με τον F. Froebel. Οι πεποιθήσεις των οποίων είτε έχουν επηρεάσει τον F. Froebel και άλλους παιδαγωγούς είτε έχουν εμπνευστεί από αυτόν. Για τους περισσότερους μελετητές της παιδικής ηλικίας το κτίριο και η σχολική τάξη είναι μόνο ένας χώρος συνάντησης των παιδιών. Η ουσία βρίσκεται στο περιβάλλον και «εκτός των θυρών» καθώς υποστηρίζουν τη βιωματική, εμπειρική και πειραματική μάθηση.

Το Φρεμπελιανό κέντρο όπου εκπαιδεύτηκα δέχεται επιρροές από την Μαρία Μοντεσσόρι (1870-1952) που υποστήριζε την μέθοδο της ανοικτής τάξης και της βιωματικής μάθησης καθώς το παιδί μαθαίνει αυθόρμητα. Τον Οβίντ Ντεκρολί (1871-1932) που όπως είπε «Δεν πρόκειται για τη διδασκαλία της ανάγνωσης, της γραφής ή της μέτρησης, που είναι δευτερεύοντα. Το σημαντικό είναι η ζωή του παιδιού, το πως θα μετατραπεί σε άνθρωπο». Τον Ζαν Πιαζέ (1896-1980) που υποστήριζε τη γνώση μέσω της εμπειρίας, της παρατήρησης και της αφαίρεσης. Τον δάσκαλο Loris Malaguzzi με το εκπαιδευτικό πρόγραμμα Ρέτζιο Εμίλια που βασίζεται στις αρχές του σεβασμού, της υπευθυνότητας και της κοινότητας μέσω της εξερεύνησης, της ανακάλυψης και του παιχνιδιού όπου οι μαθητές και οι δάσκαλοι είναι συνεργάτες και το περιβάλλον ο «τρίτος δάσκαλος». Τις αδερφές McMillan όπου συγκεκριμένα η Rachel (1859-1917) ασχολήθηκε κυρίως με την υγειονομική περίθαλψη των παιδιών και η Margaret (1860-1931) που ήταν μέλος της Φρεμπελιανής Εταιρείας και καθιέρωσε την παροχή γευμάτων στα σχολεία. Τον Λεβ Βιγκότσκι (1896-1934) που ήταν υποστηρικτής της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας. Υποστήριζε πως υπάρχει διαφορά ανάμεσα σε αυτά που θα κατακτήσει το παιδί εάν προσπαθήσει να επιτύχει μόνο του με αυτά που θα κατακτήσει εάν βοηθηθεί. Τον Ζαν-Ζακ Ρουσσώ (1712-1778) που υποστήριζε πως ο δάσκαλος οδηγεί τον μαθητή στη γνώση μέσω των ερωτήσεων. Τέλος, τον Γιόχαν Χάινριν Πεσταλότσι (1746-1827) που άσκησε σημαντική επίδραση για τη θεωρία της φυσικής άσκησης και των υπαίθριων δραστηριοτήτων στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Το παιδαγωγικό ημερήσιο πρόγραμμα που ακολουθεί το συγκεκριμένο νηπιακό κέντρο βασίζεται στις αντιλήψεις του Friedrich Froebel

για τις ανάγκες των παιδιών και τον τρόπο που μαθαίνουν προσαρμοσμένο στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας.

Πιο συγκεκριμένα, η κτιριακή υποδομή βρίσκεται σε ένα κεντρικό σημείο της πόλης του Εδιμβούργου για να είναι εύκολα προσβάσιμο στους πολίτες. Παράλληλα, βρίσκεται κοντά σε περιβαλλοντικά πάρκα και δημόσιους κήπους για να γίνονται με εύκολο τρόπο οι καθημερινές έξω-κτιριακές δράσεις. Η επιλογή της τοποθεσίας για το νηπιακό κέντρο δεν έγινε τυχαία καθώς για πάρα πολλά χρόνια βρισκόταν σε άλλη οδό μακριά από χώρους με δασική έκταση. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην ήταν εύκολη η πρόσβαση των παιδιών στις επισκέψεις στη φύση, οι οποίες γίνονται με μορφή περιπάτων χρησιμοποιώντας το αστικό δίκτυο της πόλης.

Το νηπιακό κέντρο που φιλοξενεί παιδιά ηλικίας από 2;6 έως 6 χρονών και λειτουργεί με το σύστημα των μεικτών ομάδων, διαθέτει δυο μεγάλες αυλές. Μία στην μπροστινή όψη του κτιρίου και μία στην πίσω όψη του κτιρίου. Στην πίσω αυλή υπάρχει μια μεγάλη αποθήκη με όλο το εκπαιδευτικό υλικό που χρησιμοποιούν. Το βασικό κτίριο αποτελείται από τρεις (3) μεγάλες αίθουσες κατά προσέγγιση των 70τμ. Η αριστερή αίθουσα έχει αυτόνομη είσοδο με σκάλες και μπάρα αναπήρων, το ίδιο και η μεσαία αίθουσα. Είναι ο χώρος όπου οργανώνονται δράσεις γυμναστικής, μαγειρικής και θεατρικών παραστάσεων. Διαθέτει κουζίνα και εξοπλισμό για τα μαθήματα μαγειρικής, εξοπλισμό για τις δράσεις φυσικής αγωγής και μια μεγάλη δανειστική βιβλιοθήκη. Η μεσαία αίθουσα είναι χώρος εκπαίδευσης και αγωγής για 25 παιδιά. Η δεξιά αίθουσα χωρίζεται σε δυο τμήματα. Το ένα τμήμα είναι ο χώρος αγωγής και εκπαίδευσης για λιγότερα από 25 παιδιά και το άλλο τμήμα είναι ο χώρος της διοίκησης και γραμματείας. Σε κάθε αίθουσα υπάρχει χώρος τουαλέτας με διαχωριστικά προστατευτικά για τη διασφάλιση της ιδιωτικοποίησης των προσωπικών στιγμών των παιδιών. Στο τμήμα της διοίκησης υπάρχει χώρος χαλάρωσης και ξεκούρασης του εκπαιδευτικού προσωπικού. Σε κάθε αίθουσα αναλογεί μια δασκάλα υπεύθυνη του συνόλου του τμήματος, τρεις δασκάλες υπεύθυνες σε κάθε τομέα του τμήματος και μία δασκάλα βοηθός.

Πιο αναλυτικά, η κάθε αίθουσα χωρίζεται σε τέσσερις βασικούς τομείς. Ο τομέας των αισθητηριακών δράσεων, ο τομέας των καλλιτεχνικών δράσεων, ο τομέας της κουζίνας και της μουσικής, και ο τομέας των φυσικών επιστημών και οικοδομικών υλικών (loose parts). Η κάθε δασκάλα είναι υπεύθυνη για ένα τομέα με σκοπό να παρέχει ερεθίσματα και το αντίστοιχο εκπαιδευτικό υλικό ανάλογα με την θεματική ενότητα που ακολουθούν ανά περίοδο (κυρίως είναι υπεύθυνες σε κάθε τμήμα για δυο εβδομάδες και μετά αλλάζουν

τομέα). Για παράδειγμα, στον τομέα των φυσικών επιστημών όπου τα παιδιά εξασκούνται στις μαθηματικές έννοιες και σε κανόνες φυσικής, η δασκάλα παρέχει διαφορετικά υλικά που έχει συλλέξει από το φυσικό περιβάλλον όπως είναι μικρά ξύλα, πέτρες, φύλλα, βελανίδια, κουκουνάρια και άλλα με σκοπό τα παιδιά να εξασκηθούν στις αντίστοιχες δεξιότητες με βάση την θεματική ενότητα. Αντίστοιχα συμβαίνει για κάθε τομέα του τμήματος ανά θεματική. Η παιδαγωγός βρίσκεται σε όλη τη διάρκεια της ημέρας στον τομέα όπου είναι υπεύθυνη με σκοπό να αλληλοεπιδράσει με τα παιδιά, να βοηθήσει όπου χρειαστεί, να κάνει ερωτήσεις με σκοπό να ενισχύσει νοητικά το παιδί και να καταγράψει όλα εκείνα τα στοιχεία που θα την βοηθήσουν να αναστοχαστεί τις πληροφορίες που έλαβε από κάθε παιδί. Με την παρουσία της η δασκάλα δεν επεμβαίνει στις δημιουργίες των παιδιών αλλά μπορεί με ερωτήσεις να κατευθύνει, να συμβουλέψει και να δώσει οδηγίες. Στο ημερήσιο πρόγραμμά τους τα παιδιά καλούνται να διαχειριστούν μόνο τους το χρόνο που θα αξιοποιήσουν σε κάθε δραστηριότητα και με βάση τις προτιμήσεις τους. Αφού οι παιδαγωγοί έχουν προετοιμάσει κατάλληλα τον χώρο με όλα τα υλικά για την θεματική ενότητα που εξετάζουν, τα παιδιά κινούνται στο χώρο ελεύθερα. Ουσιαστικά, η παιδαγωγός παρακινεί τα παιδιά που έχουν προσεγγίσει τον χώρο που έχει προετοιμάσει να εξερευνήσουν με όλες τις αισθήσεις τους.

Η ώρα προσέλευσης χωρίζεται σε δυο κατηγορίες. Στη μια κατηγορία υπάρχουν παιδιά που έρχονται στις 8:30 και αποχωρούν στις 11:30 και τρώνε μόνο πρωινό στο νηπιακό κέντρο. Ενώ στη δεύτερη κατηγορία τα παιδιά έρχονται στις 8:30 και αποχωρούν στις 14:30 και τρώνε πρωινό και μεσημεριανό. Στις 09:30 οι πόρτες των αιθουσών ανοίγουν και τα παιδιά μπορούν να κινηθούν ελεύθερα τόσο στη δίπλα αίθουσα όσο και στον εξωτερικό χώρο κατά βούληση. Σε αυτό το σημείο οι παιδαγωγοί χωρίζονται στους εσωτερικούς και εξωτερικούς χώρους. Οι εξωτερικοί χώροι εκτός από τα βασικά ερεθίσματα που έχουν όπως είναι μουσικά όργανα, πίνακες για ζωγραφική, ποδήλατα, πατίνια, γωνιά κουζίνας, γωνιά με άμμο, γωνιά νερού και άλλα πολλά, έχει αντίστοιχα ερεθίσματα με τη θεματική ενότητα της περιόδου. Για τη διαδικασία των γευμάτων, είναι σκόπιμο να αναφερθεί πως τα παιδιά αυτοεξυπηρετούνται. Δηλαδή, περνούν με το πιάτο τους από τον χώρο όπου βρίσκεται το φαγητό, επιλέγουν μόνο τους την ποσότητα και το είδος του φαγητού, διαλέγουν που θα καθίσουν στο τραπέζι, τρώνε και όταν τελειώσουν καθαρίζουν τα σκεύη τους. Στο καθημερινό τους πρόγραμμα πέρα από τις ασχολίες στον κήπο και την κηπουρική, ακόμη και σε βροχερό καιρό, έχουν καθημερινές επισκέψεις σε βοτανικούς κήπους, λαχανόκηπους, πάρκα, δάση, σε αγορές τροφίμων (super markets), σε ιδιωτικούς κήπους των ίδιων των παιδιών του νηπιακού κέντρου. Οι ασχολίες με

τη φροντίδα της γης και των προϊόντων που αντλούμε είναι η βασική καθημερινή απασχόληση των παιδιών. Η επιλογή των παιδιών που θα ακολουθήσουν στην έξοδο, φορώντας ένα διακριτικό πανωφόρι με το όνομα του νηπιακού κέντρου, γίνεται με βάση τη διάθεση του παιδιού εκείνη τη στιγμή. Στις 10:30 μέχρι τις 11:15 γίνονται οι ομαδικές δράσεις. Οι παιδαγωγοί χωρίζουν τα παιδιά ανά ηλικιακή ομάδα. Η μια ομάδα έχει παιδιά ηλικίας 2;6 έως 3;6 χρονών και η δεύτερη ομάδα έχει ηλικίες από 3;7 έως 6 χρονών. Είναι η ώρα όπου οι παιδαγωγοί κάνουν πιο στοχευμένες δράσεις με βάση την ηλικία των παιδιών και την θεματική ενότητα. Από τις 11:30 μέχρι τις 14:30 τα παιδιά επιλέγουν ποια δραστηριότητα ή οργανωμένη δράση θα ακολουθήσουν. Για παράδειγμα, τα παιδιά επιλέγουν εάν θα παίξουν ελεύθερα στον εσωτερικό ή εξωτερικό χώρο του νηπιακού κέντρου ή εάν θα βοηθήσουν στην οργανωμένη δράση της παιδαγωγού που μπορεί να είναι να επισκευάσουν το ξύλινο σπίτι του κήπου.

Οι σκοποί αυτού του δομημένου ημερήσιου εκπαιδευτικού προγράμματος είναι πολλοί. Αρχικά, τα παιδιά αντιμετωπίζονται ως μοναδικές οντότητες με διαφορετικές προτιμήσεις και ανάγκες. Το πρόγραμμα βοηθάει τα παιδιά να επιλέξουν τις δράσεις με βάση τη διάθεσή τους και τη προτίμησή τους ενώ παράλληλα προσφέρει συνεργατικές δράσεις που ενισχύουν το σεβασμό στην συνύπαρξη. Οπότε τα παιδιά βοηθούνται να κατανοήσουν καλύτερα τον εαυτό τους και να τον υπερασπιστούν ως ανεξάρτητα άτομα και ως μέλη ενός κοινωνικού συνόλου. Οι γνώσεις που λαμβάνουν προκύπτουν από τις δικές τους επεμβάσεις και εξερευνήσεις. Ο παιδαγωγός βρίσκεται δίπλα στο παιδί για να λύσει απορίες και να ενισχύσει το γνωστικό αντικείμενο. Το πρόγραμμα βοηθάει τα παιδιά να αναλάβουν ευθύνες στο δικό τους μικρόκοσμο, να ανακαλύψουν δεξιότητες και χαρακτηριστικά του εαυτού τους, να επεκτείνουν τη γνώση τους, να συνυπάρξουν με σεβασμό προς τον συνάνθρωπο και το περιβάλλον. Με οδηγό τις αντιλήψεις του Friedrich Froebel σχετικά με τον τρόπο που μαθαίνουν τα παιδιά, την αγάπη στο φυσικό περιβάλλον και τη θεϊκή παρέμβαση, οι άνθρωποι της σύγχρονης κοινωνίας στον κόσμο αυτού του νηπιακού κέντρου προσπαθούν να διατηρήσουν τις αρχές της Φρεμπελιανής μεθόδου με τέτοιο τρόπο που να δείχνει μεγαλύτερη αποδοχή στην διαφορετικότητα. Συγκεκριμένα, οι άνθρωποι της σύγχρονης εποχής είναι ελεύθεροι να εκφράσουν τις θρησκευτικές τους πεποιθήσεις και λατρείες γεγονός που στον 18^ο και 19^ο αιώνα δεν επιτρεπόταν. Προσπαθώντας να ενισχύσουν την ελεύθερη βούληση του ατόμου και τον σεβασμό στον συνάνθρωπο, στο ετήσιο παιδαγωγικό πρόγραμμα έχουν ενταχθεί οι ετήσιες ημερομηνίες εορτής της κάθε θρησκείας. Την ώρα των οργανωμένων

δράσεων τα παιδιά μαθαίνουν για τα διαφορετικά έθιμα κάθε θρησκείας. Δεν επικεντρώνονται μόνο σε μια θρησκεία αλλά προσφέρουν σφαιρικές γνώσεις κατάλληλες για την ηλικία των παιδιών με σκοπό να κατανοήσουν, να αξιολογήσουν και να αποδεχτούν τον κόσμο γύρω τους. Να προετοιμαστούν για τον κόσμο των ενηλίκων με σεβασμό στην παιδική ηλικία.

Κεφάλαιο 3

Παρουσίαση αποτελεσμάτων



Εικόνα 1



Εικόνα 2

Στις παραπάνω δυο εικόνες η παιδαγωγός παρέχει υλικά για να τα χρησιμοποιήσουν τα παιδιά μόνα τους. Η παιδαγωγός βρίσκεται δίπλα για να δώσει κατευθύνσεις των δραστηριοτήτων. Σκοπός είναι να εξασκήσουν τους λεπτούς χειρισμούς και έννοιες όπως η αρίθμηση, τα χρώματα και οι κατηγορίες τροφίμων.



Εικόνα 3



Εικόνα 4

Στις δραστηριότητες των εικόνων 3 και 4 τα παιδιά εξασκούνται σε πειραματισμούς. Στην εικόνα 3 συνδυάζουν διαφορετικά υλικά όπως χρώματα και νερό για να δημιουργήσουν μόνα τους το αποτέλεσμα και να δουν τις αποχρώσεις. Και στην εικόνα 4 συνδυάζουν διαφορετικές αποχρώσεις ζύμης για να δουν το αποτέλεσμα. Στη δραστηριότητα της εικόνας 4 έχουν προσθέσει υλικό κατασκευών για ενίσχυση των πειραματισμών δημιουργώντας διαφορετικά πρόσωπα.



Εικόνα 5



Εικόνα 6



Εικόνα 7

Στην εικόνα 5 είναι η δεξαμενή νερού με υλικά που αλλάζουν με βάση την θεματική ενότητα. Συγκεκριμένα υπάρχουν είδη κουζίνας όπως πιάτα, ποτήρια, κουτάλια, κατσαρόλες και άλλα με σκοπό τα παιδιά να πλύνουν τα σκεύη με σφουγγάρια και πετσέτες. Είναι μια ρουτίνα της καθημερινής ζωής και ευθύνης της υγιεινής. Στις εικόνες 6 και 7 τα παιδιά επεξεργάζονται φυσικά υλικά με σκοπό να δουν τη διαφορετική τους σύσταση, υφή και βάρος. Επεξεργάζονται τα υλικά με τις αισθήσεις, πειραματίζονται και συνεργάζονται μεταξύ τους. Η

παιδαγωγός βρίσκεται δίπλα στα παιδιά και τα παρακινεί να εξερευνήσουν, να συζητήσουν και να φτάσουν στο γνωστικό αντικείμενο που αποσκοπούν οι συγκεκριμένες δράσεις.



Εικόνα 8



Εικόνα 9

Στην εικόνα 8 τα παιδιά πειραματίζονται με φυσικά υλικά όπως λεμόνια και κρεμμύδια με σκοπό να δημιουργήσουν αποτυπώματα, να δημιουργήσουν συνδυασμούς χρωμάτων και να συγκρίνουν τις οσμές και τις αφές. Στην εικόνα 9 τα παιδιά πειραματίζονται με τους

συνδυασμούς των χρωμάτων χρησιμοποιώντας ολόκληρο το σώμα τους κάνοντας μεγαλύτερες κινήσεις με σκοπό να εξασκηθούν στον έλεγχο των μυών του σώματος.



Εικόνα 10



Εικόνα 11

Στις εικόνες 10 και 11 τα παιδιά χρησιμοποιούν υλικά βλέποντας τα αποτελέσματα χρήσης νέων υλικών τεχνολογίας. Ο χρόνος χρήσης αυτών των υλικών είναι προκαθορισμένος.



Εικόνα 12



Εικόνα 13

Στις εικόνες 12 και 13 τα παιδιά ενεργοποιούν το σώμα τους με γυμναστικές ασκήσεις και χορούς καθώς επίσης και με δραστηριότητες δεξιοτήτων.



Εικόνα 14 Εικόνα 15



Εικόνα 16 Εικόνα 17

Στις παραπάνω εικόνες τα παιδιά συμμετέχουν με ενεργό ρόλο σε δραστηριότητες ρουτίνας όπως είναι η μαγειρική στις εικόνες 14 και 15 και σε δραστηριότητες καθαριότητας όπως είναι στις εικόνες 16 και 17. Σκοπός είναι να ολοκληρώσουν την δραστηριότητα και να αναλάβουν την ευθύνη της πράξης. Είναι καθημερινές πράξεις που δίνουν εφόδια και δεξιότητες που θα τους φανούν χρήσιμα καθώς εξελίσσονται στην ζωή τους. Οι δραστηριότητες αυτές βοηθάνε στην αυτονομία και ανεξαρτησία των παιδιών δίνοντας τους συναισθηματική ικανοποίηση. Παράλληλα, εξασκούν τους λεπτούς χειρισμούς και τον οπτικοκινητικό συντονισμό, και πειραματίζονται με τα φυσικά υλικά.

Κάποιες από τις δραστηριότητες στους εξωτερικούς χώρους είναι οι παρακάτω εικόνες.



Εικόνα 18



Εικόνα 19



Εικόνα 20



Εικόνα 21



Εικόνα 22



Εικόνα 23



Εικόνα 24



Εικόνα 25



Εικόνα 26



Εικόνα 27



Εικόνα 28



Εικόνα 29

Στους εξωτερικούς χώρους τα παιδιά διαλέγουν με ποια δραστηριότητα θα ασχοληθούν. Από τους παιδαγωγούς προσφέρονται πολλά και διαφορετικά υλικά με σκοπό να τα χειριστούν τα παιδιά με βάση τις σκέψεις και τη διάθεσή τους εκείνη τη στιγμή. Οι παιδαγωγοί βρίσκονται στο χώρο με σκοπό να υποστηρίξουν τα παιδιά. Για παράδειγμα, επειδή τα ποδήλατα είναι λιγότερα από τα παιδιά γίνεται η χρήση κλεψύδρας με σκοπό να υπάρχει συγκεκριμένος και ισάξιος χρόνος για το επόμενο παιδί που θέλει να χρησιμοποιήσει το ποδήλατο. Με αυτόν τον τρόπο τα παιδιά εξασκούνται σε δεξιότητες όπως η υπομονή, η παραχώρηση και ο συμβιβασμός ενώ παράλληλα προσεγγίζουν χρονικές και μαθηματικές έννοιες. Ακόμη, υπάρχει υλικό που καλεί τα παιδιά να ενεργοποιήσουν δεξιότητες του σώματός τους όπως είναι η ισορροπία, ο έλεγχος των μυών, ο οπτικοκινητικός συντονισμός και η πλευρίωση. Υπάρχει οικοδομικό υλικό κατάλληλο για κατασκευές που βοηθούν τα παιδιά να ενισχύσουν την φαντασία τους, να εξελίξουν χειρωνακτικές δεξιότητες και να μιμηθούν επαγγέλματα και σύμβολα των ενηλίκων δίνοντας έτσι έναν πιο ρεαλιστικό ρόλο στο συμβολικό τους παιχνίδι. Δεν υπάρχει φωτογραφικό υλικό από τις καθημερινές εξόδους των παιδιών σε κήπους, πάρκα, λαχανόκηπους και σε άλλους χώρους καθώς όλη η προσοχή επικεντρωνόταν στην ασφαλή μετάβαση των παιδιών από και προς το νηπιακό κέντρο. Ωστόσο, είναι σκόπιμο να αναφερθεί πως σε όλες τις εξόδους τα παιδιά φορούσαν κίτρινα διακριτικά πανωφόρια με το όνομα του νηπιακού κέντρου για λόγους ασφαλείας. Για τις εξόδους οι παιδαγωγοί εφοδιάζονταν από το νηπιακό κέντρο υλικά που μπορεί να φανούν χρήσιμα για τις εξερευνήσεις όπως είναι σχοινιά, τσάντες, κορδόνια, χαρτιά, μολύβια, μεγεθυντικούς φακούς, φακούς με φως, ρολά, σπόρους, φτυάρια και οτιδήποτε μπορεί να φανεί χρήσιμο στην εκάστοτε περίπτωση.

Κεφάλαιο 4

Συζήτηση αποτελεσμάτων

Στο συγκεκριμένο νηπιακό κέντρο συναντάμε πολλές ομοιότητες από τις παιδαγωγικές μεθόδους του Friedrich Froebel. Διαπιστώνουμε πως ακολουθούν τις αρχές διαπαιδαγώγησης του πρωτοπόρου Γερμανού παιδαγωγού με έναν πιο σύγχρονο τρόπο που ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις της σύγχρονης κοινωνίας. Ο σπουδαίος παιδαγωγός Froebel προσπαθούσε να αλλάξει τις πεποιθήσεις εκείνης της εποχής αναφορικά με τον τρόπο που αντιμετωπίζαν την παιδική ηλικία και τον τρόπο διαπαιδαγώγησης των παιδιών. Για το λόγο αυτό αφιέρωσε τη ζωή του στην παιδαγωγική έρευνα και στη δημιουργία επαρκών για την εποχή χώρων όπου τα παιδιά θα λάμβαναν την κατάλληλη φροντίδα και γνώση.

Από τα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού ο ενήλικας μπορεί να του δώσει όλα εκείνα τα εφόδια που θα μπορέσουν να δημιουργήσουν έναν πνευματικά, ψυχολογικά και κοινωνικά ολοκληρωμένο άνθρωπο. Είναι σημαντικό τα ερεθίσματα που θα βοηθήσουν στην θετική εξέλιξη του ανθρώπου να δίνονται από πολύ μικρή ηλικία ώστε να γίνουν βιώματα που θα καθορίσουν τις ενήλικες πράξεις. Με την θετική εξέλιξη του κάθε ατόμου υπάρχει και θετική διαβίωση τόσο στο κάθε άτομο ξεχωριστά όσο και ως άτομο που απαρτίζει το σύνολο της κοινωνίας. Στον μικρόκοσμο του νηπιακού κέντρου γίνεται προσπάθεια να ακολουθήσουν αυτήν την αρχή συνύπαρξης, οργανώνοντας δραστηριότητες συνεργατικές που εξάγουν το συναίσθημα της ενσυναίσθησης, της φροντίδας, της συνεισφοράς και της παραχώρησης. Παράλληλα, δίνεται μεγάλη βαρύτητα στον τρόπο που θα βιώσουν τα παιδιά τις καθημερινές συνθήκες και καταστάσεις. Το περιβάλλον του νηπιακού κέντρου δίνει στο παιδί την ελευθερία να ενεργήσει κατά πρωτοβουλία στις οργανωμένες από τον παιδαγωγό δράσεις. Οι δράσεις αυτές είναι οι κατευθύνσεις του παιδαγωγού προς επέκταση του γνωστικού αντικειμένου των παιδιών. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα βιώνοντας τα συναισθήματα που καθοδηγούν το παιδί να ανακαλύψει στοιχεία του εαυτού του, να αισθανθεί μέλος του συνόλου και να διευρύνει τις γνώσεις του.

Ο Friedrich Froebel υποστήριζε πως όταν τα παιδιά είναι ελεύθερα να πιάσουν, να αισθανθούν, να πάρουν πρωτοβουλίες και να είναι ενεργά και όχι παθητικά μέλη, η γνώση που λαμβάνουν έχει πιο γερά θεμέλια. Επομένως, η βιωματική γνώση είναι εκείνη που επωφελητά τα παιδιά. Λάτρης του φυσικού περιβάλλοντος και των προϊόντων που μπορούμε να αντλήσουμε από εκεί, ο F. Froebel υποστήριζε πως το περιβάλλον είναι το καλύτερο μέρος για να μάθουμε στα παιδιά αξίες της ζωής και γνώσεις μαθηματικών, φυσικής, γραφής,

βοτανολογίας και άλλων επιστημών. Στο σύγχρονο νηπιακό κέντρο της Φρεμπελιανής προσέγγισης γίνεται καθημερινή προσπάθεια να εξερευνήσουν τα παιδιά το περιβάλλον κάνοντας εξορμήσεις στην φύση και ανακαλύπτοντας στοιχεία που θα εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους. Παρατηρώντας τα φυσικά φαινόμενα και τα υλικά που δημιουργεί η φύση από μόνη της. Τα «δώρα» και οι «ασχολίες» που δημιούργησε ο F. Froebel εμπλουτίζουν τις γωνιές του τμήματος. Είναι αντικείμενα που τα παιδιά μπορούν να χρησιμοποιήσουν για να επεξεργαστούν τις ιδιότητες και τα διαφορετικά υλικά που είναι κατασκευασμένα. Ενώ παράλληλα μπορούν να τα συγκρίνουν με τα σύγχρονα αντικείμενα που βρίσκονται στον χώρο και έχουν τις ίδιες ιδιότητες. Η αντίθεση του Φρεμπελιανού σύγχρονου νηπιακού κέντρου με την φιλοσοφία του Froebel έγκειται στις αντιλήψεις του σχετικά με τον Θεό. Ο Froebel ήταν ένας άνθρωπος που ένιωθε την ανάγκη να πιστεύει βαθιά στην θεϊκή ύπαρξη. Την ομορφιά και τη γαλήνη που ένιωθε μέσα στο φυσικό περιβάλλον την απέδιδε στις δημιουργίες του Θεού και η στάση του αυτή ήταν εμφανής στις αλληλεπιδράσεις με τους μαθητές του. Αυτή η πεποίθηση του Froebel αντικρούεται με τις πεποιθήσεις περί ελευθερίας στη βούληση που υποστήριζε.

Την εποχή του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνα ήταν αυστηρές οι αντιλήψεις σχετικά με τη θρησκεία και την πίστη σε αυτήν. Η κοινωνία είχε φτιάξει μια οχυρωμένη αντίληψη προς ποια θα είναι η θρησκευτική κατεύθυνση του κάθε ατόμου ως μονάδα και ως μέλος του συνόλου. Η θρησκευτική κατεύθυνση ήταν μια και υποχρεωτική. Στο Φρεμπελιανό νηπιακό κέντρο που εκπαιδευτήκα γίνεται προσπάθεια να δημιουργηθεί ένα κλίμα αποδοχής και σεβασμού στις θρησκευτικές πεποιθήσεις των ανθρώπων. Για αυτό το λόγο έχουν συμπεριληφθεί οι εορτές πολλών και διαφορετικών θρησκειών στο ετήσιο πρόγραμμα προσαρμοσμένες στην παιδική ηλικία. Παρουσιάζονται στα παιδιά ως γενικότερες πληροφορίες και όχι ως τρόπος προσήλωσης και φανατισμού. Για παράδειγμα, μιλούν για παραδοσιακά φαγητά, για εορτές πρωτοχρονιάς, για χορούς, ενδυμασίες, ήθη και έθιμα. Αυτός ο τρόπος αποσκοπεί στο να λαμβάνουν πληροφορίες τα παιδιά χωρίς να ωθούνται προς κάποια κατεύθυνση και γίνεται με σεβασμό στις αντιλήψεις και στην πίστη του κάθε ανθρώπου.

Κεφάλαιο 5

Συμπεράσματα

Μέσα σε ένα οργανωμένο παιδαγωγικά πλαίσιο τα παιδιά μπορούν να ξεδιπλώσουν τους εαυτούς τους και να ανακαλύψουν γνώσεις, προτιμήσεις και ταλέντα. Το βασικότερο συστατικό που χρειάζεται ο άνθρωπος στην ζωή του είναι η αγάπη. Από εκεί και πέρα όλα μπορούν να συμβούν και να κατακτηθούν. Στο σύγχρονο Φρεμπελιανό νηπιακό κέντρο οι παιδαγωγοί είχαν αγάπη για το έργο που προσέφεραν και γνώση για την Φρεμπελινή μέθοδο. Τα παιδιά αντλούσαν αυτήν την αγάπη και την μετέδιδαν γύρω τους. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα παιδιά να γαλουχηθούν μέσα σε ένα περιβάλλον με θετική στάση απέναντι στην ζωή. Ουσιαστικά, βίωναν πως είναι να σέβεται το περιβάλλον και τον συνάνθρωπό σου. Στοιχεία που ωφελούν τον ψυχισμό του ατόμου και το σύνολο της κοινωνίας. Μέσα σε αυτόν τον χώρο επικρατούσε η αρχή της δημοκρατίας και της ελευθερίας. Ο κάθε άνθρωπος έχει τη δική του αξία, τις δικές του προτιμήσεις, όνειρα και ταλέντα. Ο παιδαγωγός οφείλει να δημιουργήσει ένα ασφαλές περιβάλλον όπου το παιδί μπορεί να λάβει πολλές σφαιρικές πληροφορίες και να χρησιμοποιήσει αυτά που θα του χρειαστούν για να εξελιχθεί. Μέσα από αυτή τη στάση διαπαιδαγώγησης έβλεπα χαρούμενα παιδιά, πρόθυμα να δοκιμάσουν, να εξερευνήσουν και με όρεξη να πειραματιστούν. Τα παιδιά μέσα από τη δική τους συμμετοχή και την παρότρυνση του παιδαγωγού ανακαλύπτουν τον κόσμο γύρω τους, εξελίσσονται και γίνονται ευτυχισμένα.

Αναφορές.

- Aspin, D. (2007, 24 Feb). Friedrich Froebel: Visionary, prophet and healer? *taylor & francis*, pp. 253-261.
- Best, R. (2016, oct 7). Exploring the spiritual in the pedagogy of Friedrich Froebel. *Taylor & Francis*, pp. 272-282.
- Carolyn Edwards, L. G. (2016). Reggio Emilia. In Ε. Κουτσουβάνου, *Οι χίλιες γλώσσες των παιδιών προσχολικής ηλικίας* (p. 12). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.
- Collins, R. (2017, August). *unsplash.com*. Retrieved from Editorial, Health & Wellness: <https://unsplash.com/photos/tvc5imO5pXk>
- CONKBAYIR, M., & PASCAL, C. (. (2019). Εισαγωγή στις Κλασικές και Σύγχρονες Θεωρητικές Προσεγγίσεις στην Προσχολική Αγωγή. In Μ. CONKBAYIR, & C. PASCAL, *EARLY CHILDHOOD THEORIES AND CONTEMPORARY ISSUES AN INTRODUCTION*. Αθήνα: GUTENBERG.
- Kate Hoskins, S. S. (2015, aug 03). Life history insights into the early childhood and education experiences of Froebel trainee teachers 1952–1967. *taylor & francis*, pp. 207-223.
- Liebschner, J. (2006, July 06). Aims of a Good School: The Curriculum of Friedrich Froebel Edited Highlights from Froebel's Writings. *Taylor & Francis Online*, pp. 54-57.
- LOUIS COHEN, L. M. (2008). Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας. In Μ. Μ. ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΥΡΑΝΑΚΗΣ, *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας ΝΕΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ ΚΑΙ ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ ΕΡΕΥΝΑ* (pp. 309-316). Αθήνα: ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ.
- Maciver, T. (2013, oct 29). Early childhood practice: Froebel today. *taylor & francis*, pp. 426-427.
- Smith, M. (2007, Feb 24). Froebel and religious education. *taylor & francis*, pp. 304-313.
- Stefan Bauernschuster, O. F. (2014, July 23). Culture, spatial diffusion of ideas and their long-lasting imprints—evidence from Froebel’s kindergarten movement. *OXFORD ACADEMIC*, pp. 610-616.
- Καραγιάννη, Θ. (1992). *Παιδαγωγικά Πορτρέτα*. Αθήνα: Ντουντούμης.
- Νόβα-Καλτσούνη, Χ. (2010). *Κοινωνιολογία της Εκπαίδευσης*. Αθήνα : Gutenberg.